

Загострення класової боротьби в ній все нові й нові, буржуа, він же сього, капіталом, але із світоглядом рода якого дуже сумнівний. В. І. Ленін, «втягування» мусить супроводитися змінами старих поміжнародних поглядів і до застосування

уже переконливо підкresлюють думку, що саме дрібна буржуазія і ті, хто відстоює її погляди, схильні до «захворювання» догматизмом. Під впливом сил реакції дрібний буржуа від хильань і крайностей приходить до невіри та йде на примирення з буржуазією.

Незнання діалектики приводить вихідців з дрібної буржуазії до однобічного, метафізичного підходу в оцінці об'єктивної істинності. Чіпляючись за букву марксизму, вони впадають у догматизм, або, боючись революційності марксизму, кидаються іншою крайністю — ревізіонізм.

В. І. Ленін з близкуючою майстерністю викрив суть гносеологічних коренів догматизму. Ця суть насамперед проявляється

В. І. Ленін з близькою майстерністю викрив суть гносеологічних коренів догматизму. Ця суть, насамперед, проявляється однобічному підході до процесу пізнання, його перекрученні. Догматики, метафізично розриваючи єдиний процес пізнання, перебільшують значення якої-небудь сторони, моменту, риси успільного розвитку і перетворюють їх у абсолют, у назавжди, ані застиглі положення. Розрив процесу пізнання виникає через незнання законів діалектичного матеріалізму або невміння їх застосовувати до складних явищ суспільного життя, а також як результат навмисного акту в інтересах буржуазії та її агентури в робітничому русі. Класові інтереси штовхають буржуазію до гносеологічних перекручень процесу пізнання. В свою чергу, гносеологічні перекручення процесу пізнання закріплюються класовими інтересами дрібної буржуазії у формі догматизму або ревізіонізму в робітничому русі.

стини і запереченнем відносної, ігноруванням принципу конкретно-історичного підходу до оцінки об'єктивної дійсності. І. Ленін їдко висміював гносеологію догматиків і рішуче застерігав від переоцінки теорії та недооцінки практики. У роботі «Що таке «друзі народу» і як вони воюють проти соціал-демократів?» він указував на необхідність поєднання теоретичної і практичної роботи. «Ця постановка завдання, — писав він, — захищає соціал-демократію від тих хиб, від яких так часто спріяє групи соціалістів, — від догматизму і сектанства.

Не може бути догматизму там, де верховним і єдиним кри-

—4236

17

ерієм доктрини ставиться — відповідність її з дійсним процесом суспільно-економічного розвитку» [1, 266].

В. І. Ленін відзначав, що марксизм не є якоюсь раз назавжди даною системою, «не є догмою, а остаточно складається ішев в тісному зв'язку з практикою дійсно масового і дійсно еволюційного руху» [7, 8]. Вказівки 'Володимира Ілліча про необхідність боротьби за єдність теорії й практики, його вчення про конкретно-історичний підхід до явищ суспільного життя, ідігають неоціненну роль у боротьбі комуністичних і робітничих партій з догматизмом.

Необхідність творчого застосування теорії марксизму особливо гостро відчувається під час розв'язання складних питань стратегії й тактики міжнародного робітничого руху. Прикладом цього є діяльність більшовицької партії та її творця — В. І. Леніна. Послідовно відстоюючи і розвиваючи марксизм, він вів нещадну боротьбу з опортунізмом і догматизмом на всіх етапах діяльності Комуністичної партії.

Відомо, що опортунізм у рядах РСДРП виник з перших

Відомо, що опортунізм у рядах РСДРП виник з перших днів її створення і проявлявся у вигляді ревізії або догматизації окремих положень марксизму. Вже на II з'їзді РСДРП у 1903 р. почалася непримиренна боротьба з опортунізмом меншовиків щодо шляхів розв'язання організаційних питань. Меншовики питання про партію вирішували догматично, не враховуючи об'єктивних умов нової епохи і специфічних особливостей Росії. Вони твердили, що оскільки на Заході робітничі партії вийшли з професійних спілок, то і в Росії треба об'єднати робітничий клас у профспілки для ведення економічної боротьби, і лише після цього скликати безпартійний з'їзд і об'єднати всіх тих, хто вважає себе соціалістом. Саме цей принцип відтворював Мартов у своєму формулюванні першого параграфа статуту партії про членство в ній.

Догматизм меншовиків проявився також і під час обговорення програми партії. «Економісти» Акімов, Мартинов, бундистець Лібер шалено виступали проти включення до програми партії положення про завоювання диктатури пролетаріату лише тому, що це завдання не було поставлене західноєвропейськими соціал-демократичними партіями.

Особливо різко догматичні концепції меншовиків виявилися в період підготовки і проведення першої буржуазно-демократичної революції в Росії в 1905—1907 рр. і зокрема під час розв'язання питань стратегії й тактики. На цьому етапі розвитку робітничого руху догматизм меншовиків виріс у головну незabezпеку для партії. Меншовики, чіпляючись за старілих положень, механічно переносили досвід революцій, що відбувалися на Заході в епоху домонополістичного капіталізму, в умови епохи імперіалізму.

Тактична лінія більшовиків випливала з стратегічного пла-

ну, мета якого полягала в тому, щоб скинути царизм, ліквідувати пережитки кріпацтва і встановити демократичну республіку. Більшовицька тактика була розрахована на повну перемогу буржуазно-демократичної революції та її переростання в соціалістичну.

Діаметрально протилежною була тактична лінія меншовиків, розрахована на згортання революції.

Класичним прикладом творчого застосування марксизму є праця В. І. Леніна «Дві тактики соціал-демократії в демократичній революції», в якій він виробив і обґрунтував тактичну лінію партії, розвинув теорію соціалістичної революції і викрив догматичний підхід меншовиків до оцінки тактичних лозунгів моменту. В. І. Ленін учив, що тактика марксистської партії повинна визначатися її завданнями, співвідношенням класових сил як у країні, так і на міжнародній арені. Будь-яке теоретичне положення і практичні висновки розглядалися ними з урахуванням конкретно-історичних умов.

Намагання меншовиків знайти відповідь на конкретні питання про основний характер революції зводилися до заялення марксизму, до глузування над діалектичним матеріалізмом. Саме з цих поглядів меншовиками і дана оцінка буржуазно-демократичної революції в Росії 1905—1907 рр.

жуазно-демократичній революції в Росії 1905—1907 рр.

Буржуазний характер демократичного перевороту пояснюється тим, що він уперше очищав ґрунт для бурхливого розвитку капіталізму як у місті, так і на селі. Меншовики ж неправильно розуміли зміст і значення категорії «буржуазна революція». Оцінюючи категорію «буржуазна революція», меншовики виходили із старих положень і поглядів, що існували в епоху домонополістичного капіталізму. Г. В. Плеханов та інші меншовики твердили, що оскільки революція буржуазна, то і вождем її повинна бути тільки буржуазія. Дійсно, революція 1905—1907 рр. за своїм змістом була буржуазною, а за своїми рушійними силами — демократичною, народною.

В. І. Ленін, викриваючи догматизм меншовиків, відзначав, що в буржуазній революції пролетаріат зацікавлений більше, ніж буржуазія. «Демократичний переворот в Росії є революція, супільно-економічною суттю своєю, буржуазна. Це вірне марксистське положення недосить просто, повторювати. Його треба вміти зрозуміти і вміти застосовувати до політичних лозунгів. Вся політична свобода взагалі, на ґрунті сучасних, тобто капіталістичних, виробничих відносин є свобода буржуазна» [2, 87]. Висновок про те, що пролетаріат не повинен брати участі у буржуазній революції, що вона — не є справою соціал-демократії, Володимир Ілліч називав філістерством і тупоуміством. Він відзначав далі, що пролетаріат усім своїм чуттям розуміє необхідність завоювання політичної свободи, адже тільки в напружений класовій боротьбі він завоює повну сво-

оду. Буржуазні політичні свободи необхідні пролетаріатові для дальшої організації та згуртування своїх рядів у майбутній соціалістичній революції. Пролетаріат кровно зацікавлений у веденні буржуазно-демократичної революції до кінця. Виходячи з цього, В. І. Ленін висунув ідею гегемонії пролетаріату в буржуазно-демократичній революції в Росії, що є його видатним внеском до скарбниці марксизму.

ратична диктатура пролетаріату і селянства», впадали в до-
гматизм. Єдиної волі, твердили вони, у пролетаріату і дрібної
уржуазії не було і не може бути. Розкриваючи неспромож-
ність цих догматичних тверджень меншовиків, Ленін відзначав,
що вони засновані на «абстрактному», «метафізичному» тлу-
чененні поняття «єдина воля». Буває воля єдина в одному від-
шенні і неєдина в другому. Відсутність єдності в питаннях
соціалізму і в боротьбі за соціалізм не виключає єдності волі
питаннях демократизму і в боротьбі за республіку» [2, 63].

В історії ідейної боротьби з опортунізмом і догматизмом
собливе місце займає питання про методи і засоби завоюван-
ня влади. В. І. Ленін вважав, що головним засобом повалення
самодержавства і завоювання демократичної республіки є пе-
реможне збройне повстання. Ще в період створення соціал-де-
мократичної робітничої партії він у статті «Завдання російських
соціал-демократів» писав, що міркувати наперед, до якого
засобу треба вдатися соціал-демократії для нанесення рішучо-
го удару царизмові, наприклад, до повстання або масового
трайку, є порожнім доктринерством. До розв'язання цього
питання більшовики підходили, виходячи з конкретної історич-
кої обстановки. В Росії повалити самодержавство можна було
ільки шляхом збройного повстання. «Для нас, революцій-
них соціал-демократів, повстання є не абсолютний, а конкрет-
ний лозунг. Ми відсували його в 1897 році, ми ставили його в
озумінні загальної підготовки в 1902 році, ми поставили його,

озумінні загальної підготовки в 1902 році, ми поставили його, к прямий заклик, лише в 1905 році, після 9-го січня» [2, 238]. Меншовики обмежувалися сuto загальними розмовами про бойне повстання і вважали, що для цього немає ще сприятливих умов. У своїх твердженнях вони повторювали те, що було правильним лише для 1902 р. «Хвостизм революціонерів, — пи-

Питання про збройне повстання нерозривно пов'язане з питанням про владу. В. І. Ленін вказував, що в результаті перевоги збройного повстання необхідно створити тимчасовий революційний уряд, причому це визнавали і меншовики. Проте діатетрально протилежними були погляди більшовиків і меншовиків щодо участі соціал-демократії в цьому уряді. Логіка меншовицьких міркувань була дуже простою: Амстердамський конгрес заборонив участь соціал-демократії в буржуазному уряді, а оскільки тимчасовий уряд є буржуазним, то участь соціал-демократії в ньому неможлива.

соціал-демократичним партіям Заходу, меншовики переносять інші умови — умови самодержавної Росії. «Перед нами, — писав він, — одно із знайомих положень міжнародної революційної соціал-демократії. Це цілком вірне положення. Воно стало загальним місцем для всіх противників ревізіонізму або опортунізму в парламентських країнах. Воно набуло права бромадянства, як законна і необхідна відсіч «парламентському ретинізму», мільєранізму, бернштейніанству, італійському реформізму в дусі Тураті. Наші добре новоїскрівці завчили це хороше положення і старанно застосовують його... зовсім не до кінчика» [2, 55].

Одна справа, коли соціал-демократи беруть участь у буржуазному уряді і в країні панує реакція і свавілля. Тоді ця частина, зв'язана із зрадою справі робітничого класу, є підтримкою опортуністичної позиції. Зовсім іншою є справа, коли в країні революція вже почалась. За такої ситуації лишатися партією «країньої опозиції» означає зрадити інтереси робітничого класу і віддати всі плоди перемоги буржуазії. Саме до цього вела меншовицька тактика «невтручання».

Розробляючи питання про гегемонію пролетаріату в буржуазно-демократичній революції, союз пролетаріату і селянства, борбне повстання і тимчасовий революційний уряд, В. І. Ленін виходив з того, що буржуазно-демократична революція починна перерости в соціалістичну.

Отже, Володимир Ілліч не тільки відстояв геніальні думки Маркса і Енгельса про тактику і стратегію пролетарської партії в період буржуазно-демократичної революції від догматизації їх меншовиками, але й розвинув далі, доповнивши новими положеннями, озброїв російський пролетаріат ясною і єдинонавірильною перспективою розгортання революції, створив нову еорію соціалістичної революції.

Досвід боротьби з догматизмом свідчить про те, що марксизм необхідно застосовувати творчо, не можна сліпо завчатиого положення, розглядати їх як суму висновків, придатних для всіх історичних епох.

В. І. Ленін, як ніхто інший, володів мистецтвом творчого застосування марксизму. Це особливо чітко виявилося у період ідготовки і проведення соціалістичної революції, тобто в той час, коли вирішувалося одне з головних питань стратегії й

ас, коли вирішувалося одне з головних питань стратегії й актику — питання про можливість перемоги соціалістичної революції в одній країні. Меншовики і троцькісти стали на плях догматизму, вони вперто відстоювали положення марксизму, які втратили свою істинність у нових історичних умовах.

Дійсно, Маркс і Енгельс вважали, що соціалістична революція може перемогти лише при одночасному ударі по капіталістичній системі в усіх або в більшості капіталістичних країн. Проте цей висновок вони не вважали законом для всіх чай, вказуючи, що нова епоха може створити нові умови для перемоги революції. В. І. Ленін писав з цього приводу: «Маркс не зв'язував собі — і майбутнім діячам соціалістичної революції — рук щодо форм, прийомів, способів перевороту, чудово зуміючи, яка маса нових проблем тоді постане, як зміниться обстановка в ході перевороту, як часто й сильно буде вона змінятися в ході перевороту» [6, 303].

ід марксизму. Але, чіпляючись за стару формулу Маркса і
нгельса, за букву марксизму, вони, неспроможні зрозуміти
ого суті, самі впали в догматизм. Геніальність Володимира
Лліча в тому її полягає, що він зміг відокремити суть марк-

Досвід боротьби
кої історичної цінно-
їого вказівки щодо
історичного підходу
стоять перед комуні-

стоять перед комуністичним і робітничим рухом. Це—«суть марксизму і марксистської тактики» [6, 289], — писав він. Ігнорування цих та інших принципів марксизму приводить до догматизму тих, хто не бачить «зміни в співвідношенні класових сил у різних країнах і в світовому масштабі, які сталися за півстоліття після Жовтня» [9, 59]. Ці зміни розширили можливості застосування різних форм і методів завоювання влади, збагатили арсенал засобів соціалістичної революції. Не розуміючи або навмисне перекручуючи зміст і характер сучасної епохи, догматики заперечують можливість застосування мирних форм завоювання влади при переході від капіталізму до соціалізму, виступають проти принципу мирного співіснування держав з різним суспільним ладом, не визнають висновку про можливість відвернення нової світової війни тощо.

ПІДКОМУНІС

- Краткое содержание**

В статье рассматривается одна из важнейших сторон в жизни и деятельности В. И. Ленина — его борьба против догматизма. Автор, рассматривая деятельность В. И. Ленина в период с 1905 по 1917 г., на фактическом материале показывает, что догматизм проявляется особенно тогда, когда требуется пересмотр отдельных положений, взглядов, теорий, требуется действительно творческий подход к учению марксизма.